

Warszawa, 30-04-2024 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Stanisław Trociuk

II.510.429.2024.PZ

Pan
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości
ePUAP

Dot. DLPK-I.400.2.2024

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo Pana Ministra z dnia 15 kwietnia 2024 r. dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, wpisanego do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod pozycją UD29, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłasza poniższe uwagi.

Projekt budzi pewne zastrzeżenia merytoryczne i legislacyjne. Wprawdzie stanowi on odpowiedź na dwa wystąpienia generalne Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane

do Sejmu RP oraz do Senatu RP w czasie prac parlamentarnych na zmianami w Kodeksie karnym¹, ale wymaga jeszcze dalszych prac legislacyjnych.

Problem ustalenia progów uzasadniających przepadek pojazdu mechanicznego w odniesieniu do innych środków psychoaktywnych upośledzających zdolności psychomotoryczne w sposób podobny do alkoholu

Przechodząc już do *meritum* przypomnieć należy, że na mocy art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600 z późn. zm.) zmienionego następnie przez art. 31 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1860) wprowadzony został nowy środek reakcji prawnokarnej w postaci przepadku pojazdu mechanicznego. Podstawy dla orzeczenia omawianego środka znajdują się w art. 178 § 3 k.k.² oraz art. 178a § 5 k.k.³.

Tym samym w ustawie karnej pojawiły się aż cztery progi odnoszące się do prowadzenia pojazdu po spożyciu alkoholu:

¹ Informacja o wystąpieniach generalnych Rzecznika Praw Obywatelskich znajduje się pod linkami:

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sejm-kodeks-karny-zaostrenie-uwagi-senat>

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-prawo-zmiany-opinia-senat>

² Art. 178 § 3 k.k. „W razie skazania, o którym mowa w § 1 lub 1a, sąd może orzec przepadek, o którym mowa w art. 44b, a orzeka go, jeżeli zawartość alkoholu w organizmie sprawcy była wyższa niż 1 promil we krwi lub 0,5 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadziła do takiego stężenia.”.

³ Art. 178a § 5 k.k. „Sąd orzeka przepadek, o którym mowa w art. 44b, w razie popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 4, chyba że zawartość alkoholu w organizmie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 była niższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo nie prowadziła do takiego stężenia. Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeżeli zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami.”.

- 1) stan po użyciu alkoholu, który zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do stężenia we krwi od 0,2 promila do 0,5 promila alkoholu albo obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³⁴;
- 2) stan nietrzeźwości, który zachodzi, gdy zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość lub zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość⁵;
- 3) stan stanowiący przesłankę przypadku pojazdu przy wypełnieniu znamion art. 178 k.k., który zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie sprawcy była wyższa niż 1 promil we krwi lub 0,5 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadziła do takiego stężenia;
- 4) stan stanowiący przesłankę przypadku pojazdu przy wypełnieniu znamion art. 178a § 1 k.k., który zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie sprawcy była równa lub wyższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadziła do takiego stężenia.

Treść analizowanych art. 178 § 3 k.k. oraz art. 178a § 5 k.k. wskazuje jednoznacznie na to, że wypadek pojazdu mechanicznego możliwy jest także w przypadku kierowania pojazdem mechanicznym przez sprawcę znajdującego się pod wpływem środka odurzającego. Tymczasem, na zasadzie symetrii ustawodawca nie podjął się próby dookreślenia progów odnoszących się do innych środków psychoaktywnych upośledzających zdolności psychomotoryczne w sposób podobny do alkoholu. Wprowadzenie kolejnych progów stanu nietrzeźwości przy braku tożsamyh dla innych środków psychoaktywnych może prowadzić do rażąco odmiennej praktyki orzeczniczej w tym zakresie, a tym samym niesie w sobie potencjał naruszenia zasady

⁴ Art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.).

⁵ Art. 115 § 16 k.k.

równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) poprzez traktowanie różnych przypadków w tożsamy sposób przez zastosowanie instytucji z art. 44b k.k.

Problem jest tym większy, że jeden z progów dotyczy prowadzenia pojazdu mechanicznego po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu, inne odnoszą się do prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem środka odurzającego. Trzeba przy tym zaznaczyć, że obecnie granica między wykroczeniem polegającym na prowadzeniu pojazdu mechanicznego po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu, a przestępstwem polegającym na prowadzeniu pojazdu mechanicznego pod wpływem środka odurzającego jest nieostra, brak bowiem jasno wskazanego progu kontrawencjonalizacji, określonego ustawowo, tak jak w przypadku stanu po spożyciu alkoholu. Zgodnie z poglądem wypracowanym przez doktrynę i przyjętym przez Sąd Najwyższy, kwalifikacja stanu „po użyciu” i „pod wpływem” powinna opierać się na każdorazowej ocenie stanu psychofizycznego badanego, opartego na analogii, przyjmując za wzór stan po użyciu alkoholu i nietrzeźwości. Brak wystarczającej określoności znamion przedstawionych typów czynów zabronionych może w oczywisty sposób prowadzić do nadużyć i kwalifikowania stanu „po użyciu” jako stanu „pod wpływem”, a w konsekwencji do orzekania przepadku pojazdu mechanicznego. Taka regulacja nie spełnia standardów określanych zasadą *nullum crimen sine lege* leżących u podstaw art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji RP.

Pozytywnie należy ocenić zmiany w art. 178 § 3 k.k. i rezygnację ze wskazanej tam sytuacji obligatoryjnego orzeczenia przepadku pojazdu mechanicznego, jeżeli zawartość alkoholu w organizmie sprawcy była wyższa niż 1 promil we krwi lub 0,5 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadziła do takiego stężenia. Wobec braku zmian w art. 178a § 5 k.k., przedłożony do opinii projekt nie w pełni jednak rozwiązuje opisany wyżej problem.

Problem obligatoryjności orzekania przepadku pojazdu mechanicznego

W istocie za wprowadzeniem opisanego w uchwalonym art. 44b k.k. środka karnego stoi wyłącznie mechanizm realizacji negatywnego prewencyjnego oddziaływania kary. Powtórzyć należy za R. A. Stefańskim, że strach przed karą nie jest dostatecznym stymulatorem powstrzymania się od przestępstwa⁶, zaś mechanizm ten dotyczyć ma sprawców wypadków drogowych, z założenia przecież nieumyślnych, co pozwala przyjąć, że proste odstraszenie konsekwencjami skazania, najpewniej okaże się środkiem nieadekwatnym.

Zgodzić należy się też z R. A. Stefańskim, że przepadek pojazdu mechanicznego nie może być zaakceptowany także dlatego, że byłby środkiem niezwykle drastycznym, powodującym niekiedy utratę dorobku kilku lat całej rodziny. Jego skutki dotykałyby nie tylko sprawcę, ale w dużym stopniu i jego rodzinę⁷. Zastosowanie opisanego w uchwalonym art. 44b k.k. obligatoryjnego środka karnego może zatem pozostawać w rażącej dysproporcji do wagi popełnionego czynu.

Przepadek, o którym mowa w art. 44b k.k., który, co wskazano wyżej, ma charakter obligatoryjny na gruncie art. 178a § 5 k.k., ponadto rodzi wątpliwości z punktu widzenia zasady winy mającej umocowanie konstytucyjne w art. 42 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 30 Konstytucji RP.

Obligatoryjność środka karnego opisanego w art. 44b k.k. w przypadkach art. 178 § 3 k.k. prowadzić będzie do sytuacji, w których sąd nie będzie mógł odstąpić od jego orzekania, nawet w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Rzecznik Praw Obywatelskich proponował dodanie do art. 178 § 3 k.k. zdania drugiego o treści tożsamej z treścią sformułowaną już na gruncie art. 178a § 5 k.k. w postaci: „Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeżeli zachodzi wyjątkowy wypadek,

⁶ R. A. Stefański, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 października 2008 r. I KZP 20/08*, Prok. i Pr. 2009, nr 3, s. 146; tak również J. Orzeł, L. Wilk, *Problematyka przepadku pojazdu mechanicznego w razie skazania sprawcy za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k.*, PS 2013, nr 2, s. 31.

⁷ R. A. Stefański, *Glosa do uchwały SN ...*, s. 147; tak również J. Orzeł, L. Wilk, *Problematyka przepadku ...*, s. 31.

uzasadniony szczególnymi okolicznościami.”⁸. W przeciwnym przypadku przepadek z art. 44b k.k. orzekany na podstawie art. 178 § 3 k.k. pozostaje wciąż obciążony poważną wadą prawną, gdyż sąd pozbawiony jest w tym wypadku, koniecznej w świetle Konstytucji RP (art. 10 w zw. z art. 173 i art. 175 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), swobody orzeczniczej, bez której nie sposób *in concreto* mówić o racjonalnych ocenach i decyzjach sądowych. Powtórzyć za P. Danilukiem należy, że sam pomysł na kształt wyraźnych podstaw normatywnych dla orzekania przepadku prowadzonego przez sprawcę pojazdu mechanicznego lub jego równowartości jawi się jako całkowicie nieakceptowalny⁹, gdyż, choć rozwiązanie takie, znane jest także obcym porządkom prawnym¹⁰, to z pewnością nie w kształcie obowiązującym obecnie. Za w pełni przekonywającą i trafną należy uznać argumentację P. Daniluka, że obowiązuje obecnie „stan prawny, w którym sąd pozbawiony jest, koniecznej w świetle Konstytucji RP (art. 10 w zw. z art. 173 i art. 175 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1), swobody orzeczniczej, bez której nie sposób *in concreto* mówić o racjonalnych ocenach i decyzjach sądowych, pozostających w odpowiedniej relacji do stopnia winy sprawcy i stopnia społecznej szkodliwości jego czynu, oraz zapewniających indywidualizację aktu ukarania”¹¹. Autor ten słusznie zauważa, że przewidziana w uchwalonym art. 44b § 1 k.k. w zw. z art. 178 § 3 k.k. „obligatoryjność narzuca sądowi pewien automatyzm w stosowaniu przepadku, przy czym nie ulega ona uchyleniu także wówczas, gdy sąd w konkretnej sprawie dojdzie do przekonania, że orzeczenie tego środka reakcji karnej jest niepotrzebne, nieadekwatne, a nawet szkodliwe”¹². Za w pełni trafną należy uznać konstatację P. Daniluka, że „w takich warunkach trudno mówić o sprawiedliwym rozpatrzeniu sprawy karnej, w którego istotę wpisana jest indywidualizacja i

⁸ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-prawo-zmiany-opinia-senat>.

⁹ P. Daniluk, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przepadku pojazdu mechanicznego (uwagi w związku z projektem z 16.09.2021 r.)*, PiP 2022, nr 3, s. 55.

¹⁰ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, M. Kulik, *Tryb penalizacji zachowania polegającego na prowadzeniu pojazdu (mechanicznego i niemechanicznego) pod wpływem alkoholu w poszczególnych krajach Unii Europejskiej*, Prawo w Działaniu 2016, t. 28, *passim*.

¹¹ P. Daniluk, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przepadku pojazdu...*, s. 56.

¹² P. Daniluk, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przepadku pojazdu...*, s. 56.

uadekwatnianie reakcji karnej, racjonalne stosowanie jej albo zaniechanie stosowania po uprzednim uwzględnieniu różnorodnych okoliczności odnoszących się zarówno do sprawcy, jak i jego zachowania się. W proponowanym stanie prawnym okoliczności te stają się irrelewantne, gdyż – bez względu na ich wystąpienie, nasilenie czy też charakter – sąd i tak musi orzec przepadek”¹³. Obligatoryjność przepadku, która powoduje wskazane konsekwencje, wzbudza zatem poważne zastrzeżenia w perspektywie art. 10 w zw. z art. 173 i art. 175 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Wprowadzenie środka reakcji karnej nazwanego przez projektodawcę „przepadkiem pojazdu mechanicznego lub przepadkiem jego równowartości” oznacza w istocie to, że nastąpiło dodanie do katalogu środków reakcji prawnokarnej kary dodatkowej o charakterze majątkowym, której wymiar, wbrew obecnej treści ustawy, powinien być dostosowany do dochodów oraz sytuacji majątkowej sprawcy (odmiennie jak przepadek narzędzia). Celem tego środka reakcji prawnokarnej w żadnym wypadku, wbrew twierdzeniom ustawodawcy, nie jest utrudnienie sprawcy popełnienia przestępstwa w przyszłości, w tym także, w przypadku równowartości, poprzez pozbawienie go środków pieniężnych, które może przeznaczyć na zakup auta. W istocie jest to środek reakcji karnej, który nie realizuje funkcji przepadku, a realizuje funkcje nawiązki i jako taki winien być traktowany.

Jak już wspomniano, przyjęcie wartości pojazdu jako elementu, który współwyznacza zakres odpowiedzialności karnej sprawcy, gdyż wyznacza stopień dolegliwości środka reakcji prawnokarnej, jest rozwiązaniem nieprawidłowym i należy ocenić je negatywnie. Podstawową wadą uchwalonego rozwiązania, w odróżnieniu np. od nawiązki, jest brak możliwości miarkowania przez sąd wymiaru tego środka reakcji karnoprawnej¹⁴. W istocie nie jest to „ryczałtowy” sposób ustalenia wysokości środka reakcji prawnokarnej, który występuje w obecnym stanie prawnym (np. nawiązka

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. J. Raglewski, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 października 2008 r. I KZP 20/08*, LEX/el. 2008, teza nr 7.

orzekana na podstawie art. 46 § 2 k.k. - zamiast obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę), a tym samym uwagi zawarte w literaturze prawa karnego i konstytucyjnego podnoszone do takich środków, nie odnoszą się w żadnym wypadku do wskazanej propozycji. Ustawodawca w sposób „ryczałtowy” kształtuje bowiem mechanizm ustalania wartości pojazdu, nie zaś miarę szkody czy krzywdy wynikłych z popełnienia przestępstwa. Ponownie podkreślić należy, że wartość pojazdu, jakim poruszał się sprawca w chwili przestępstwa, jest przy tym całkowicie irrelevantna z punktu widzenia konsekwencji, jakie popełnienie przestępstwa wyrządziło w dobrach prawnych osób pokrzywdzonych.

Warto w tym miejscu odnotować argumentację P. Daniluka, iż „jeśli jest to pojazd o wartości 500 000 zł, to dolegliwość jego przepadku wyniesie 500 000 zł, jeśli zaś w grę wchodzi pojazd o wartości 5 000 zł, to dolegliwość jego przepadku wyniesie 5 000 zł”¹⁵. Zgodzić należy się z Autorem, że „te nieco uproszczone przykłady uświadamiają, że nasilenie reakcji karnej polegającej na orzeczeniu przepadku uzależnione jest w głównej mierze od często przypadkowej okoliczności, jaką jest rodzaj pojazdu prowadzonego przez sprawcę. Innymi słowy, sprawca prowadzący droższy pojazd mechaniczny zostanie ukarany surowiej, a sprawca prowadzący tańszy pojazd mechaniczny – łagodniej. Jeśli przy tym uwzględnić, że sprawcy ci mogą dopuścić się takich samych przestępstw w podobnych okolicznościach, to okazuje się, że ich odmienne potraktowanie w zakresie ukarania bazuje na kryterium stosunkowo mało istotnym (wartość prowadzonego pojazdu), a w każdym razie – na pewno mniej istotnym niż stopień społecznej szkodliwości czynu czy stopień winy”¹⁶. Należy mieć przy tym w dalszym ciągu na uwadze, że czyn zabroniony może zostać popełniony przez sprawcę przy wykorzystaniu samochodu własnego, będącego przedmiotem umowy leasingu, będącego przedmiotem umowy najmu albo będącego przedmiotem umowy użyczenia.

¹⁵ P. Daniluk, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przepadku pojazdu...*, s. 63.

¹⁶ Tamże.

Trafnie zatem wskazuje P. Daniluk, że największa słabość uchwalonego rozwiązania ujawnia się w „sytuacji, kiedy to sprawcy, którzy dopuścili się takich samych przestępstw w podobnych okolicznościach, traktowani są odmiennie w zakresie ukarania tylko z tego powodu, że prowadzili pojazd o różnej wartości. Takie kryterium różnicowania podmiotów podobnych trudno uznać za konstytucyjnie legitymowane. Jest ono bowiem stosunkowo mało istotne (w szczególności w zestawieniu ze stopniem społecznej szkodliwości czynu lub stopniem winy sprawcy), a także nierzadko – w konkretnych stanach faktycznych – przypadkowe”¹⁷. W takim stanie rzeczy konstrukcja prawna z art. 44b k.k. imitująca „przepadek” prowadzonego przez sprawcę pojazdu mechanicznego lub jego równowartości jawi się jako sprzeczna z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP¹⁸.

Pozytywnie zatem należy ocenić propozycje zmian opisanych w projekcie w odniesieniu do art. 44b § 1 k.k., art. 178 § 3 k.k. oraz art. 178a § 5 k.k. zmieniających charakter przypadku pojazdu mechanicznego na fakultatywny.

Problem przypadku równowartości pojazdu

Wprowadzając przepadek równowartości pojazdu, ustawodawca zdaje się nie dostrzegł, że miarą dolegliwości nowo wprowadzonego środka reakcji prawnokarnej staje się wartość pojazdu. Czyn zabroniony może zostać popełniony przez sprawcę używającego pojazdu nowego albo w znacznym stopniu zniszczonego. Obligatoryjność środka karnego opisanego w art. 44b k.k. prowadzi do sytuacji, w których na sprawcę może zostać nałożony obowiązek zapłaty kilkuset tysięcy złotych tylko dlatego, że dopuścił się on przestępstwa z wykorzystaniem drogiego środka komunikacji. Rzeczony przepis prowadzi zatem do sytuacji, w której sądy zostały zobligowane do stosowania reakcji karnej nieadekwatnej zarówno do wagi zdarzenia drogowego z udziałem takiego sprawcy, stopnia jego winy, jak i do jego możliwości majątkowych i zarobkowych. Nie spełnia zatem wymogów proporcjonalności zawartych w art. 31 ust.

¹⁷ P. Daniluk, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przypadku pojazdu...*, s. 64.

¹⁸ Tamże.

3 Konstytucji RP. Pamiętać należy o rozwiązaniach typu carsharing, możliwości najmu pojazdu, możliwościach jakie daje umowa leasingu czy w końcu nieodpłatnym użyczeniu pojazdu. Wszystkie te rozwiązania przeczą tezie, iż wartość pojazdu kierowanego wskazuje pośrednio na stan majątkowy sprawcy. Wartość pojazdu jest z punktu widzenia przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji okolicznością całkowicie irrelevantną.

Art. 44b § 2 k.k. nie pozwala na uwzględnienie sytuacji, w której sprawca jest współwłaścicielem pojazdu w częściach idealnych. Niezależnie od wysokości udziału w rzeczy należącego do sprawcy, sąd będzie zobligowany do wymierzenia przepadku wartości całości pojazdu. Przepis ten nie różnicuje sytuacji sprawców, których sytuacje się różnią, gdyż traktuje tak samo wyłącznego właściciela pojazdu, właściciela udziału we własności pojazdu oraz posiadacza zależnego pojazdu, który nie jest jego właścicielem (najemcę; leasingobiorcę; biorącego pojazd w nieodpłatne użyczenie; dzierżyciela pojazdu).

Pozytywnie należy zatem ocenić propozycje zmian opisaną w projekcie w odniesieniu do art. 44b § 1 k.k., w której ustawodawca zrezygnował z orzekania równowartości pojazdu.

Problem przepadku pojazdu mechanicznego darowanego po popełnieniu przestępstwa

Zestawienie obecnego brzmienia art. 44b § 2 k.k. oraz brzmienia tej jednostki redakcyjnej tekstu prawnego w kształcie zaproponowanym w projekcie prowadzi do wniosku, że projektodawca pominął znamię „darował”. Występowało ono obok znamienia „zbył”. Zmiany tej nie można uznać za naprawę błędu legislacyjnego, gdyż taki sam układ znamion w stosunku do własnego majątku sprawcy występuje w art. 300 § 1 i 2 k.k. Tym samym art. 44b § 2 k.k. wymaga korekty przez dodanie po znamieniu „zbycie” znamienia „darowanie”. W przeciwnym przypadku sąd nie będzie mógł orzec przepadku pojazdu mechanicznego, gdy po popełnieniu przestępstwa dojdzie do jego

zbycia, zaś będzie mógł orzec przepadek pojazdu, gdy po popełnieniu przestępstwa dojdzie do jego darowania. Rozwiązanie w zaproponowanym kształcie budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia standardów leżących u podstaw art. 1 Protokołu Nr 1¹⁹ do EKPC.

Zgodnie z art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC „Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego”. W akapicie drugim ww. przepisu wskazano ponadto, że „Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa państwa do stosowania takich ustaw, jakie uzna za konieczne do uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zabezpieczenia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych”.

Zajęcie mienia na potrzeby postępowania sądowego zwykle dotyczy uregulowania sposobu korzystania z własności, co mieści się w zakresie art. 1 akapit drugi Protokołu Nr 1 do EKPC²⁰. Aby ingerencja była zgodna z art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC, musi być zgodna z prawem, leżeć w interesie ogółu i być proporcjonalna, to znaczy w jej ramach należy osiągnąć „sprawiedliwą równowagę” między wymaganiami ogólnego interesu społeczeństwa i wymogami ochrony podstawowych praw jednostek²¹. Wymagana właściwa równowaga nie zostaje osiągnięta, gdy dana osoba ponosi osobisty i nadmierny ciężar²².

¹⁹ Protokół nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonego w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175/1 z późn. zm.; dalej: Protokół nr 1 do EKPC).

²⁰ Wyroki ETPC: z 10.10.2017 r. w sprawie Lachikhina przeciwko Rosji, skarga nr 38783/07, § 58, z 17.05.2016 r. w sprawie Džinić przeciwko Chorwacji, skarga nr 38359/13, § 62.

²¹ Wyrok ETPC z 5.01.2000 r. w sprawie Beyeler przeciwko Włochom [WI], skarga nr 33202/96, § 107.

²² Wyrok ETPC z 23.09.1982 r. w sprawie Sporrang i Lönnroth przeciwko Szwecji, skarga nr 7151/75 i 7152/75, § 69-74.

Przesądzone zostało przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC), że zastosowanie środków tymczasowych w kontekście postępowania sądowego, które mają na celu uprzedzenie ewentualnej konfiskaty mienia, leży w „ogólnym interesie” społeczeństwa²³. Choć każdy przypadek zajęcia lub konfiskaty pociąga za sobą szkodę, to aby zachować zgodność z art. 1 Protokołu Nr 1, rzeczywista poniesiona szkoda nie powinna być większa niż ta, która jest nieunikniona²⁴.

ETPC wskazał, po pierwsze, że istnieją wspólne europejskie, a nawet uniwersalne standardy prawne, które w pierwszej kolejności zachęcają do konfiskaty mienia związanego z poważnymi przestępstwami, takimi jak korupcja, pranie pieniędzy, przestępstwa narkotykowe itd., bez uprzedniego wyroku skazującego. Po drugie, konfiskata może mieć zastosowanie nie tylko do bezpośrednich dochodów z przestępstwa, ale także do mienia, w tym wszelkich dochodów i innych korzyści pośrednich, uzyskanych w wyniku zamiany lub przekształcenia bezpośrednich dochodów z przestępstwa lub zmieszania ich z innym, ewentualnie zgodnym z prawem, majątkiem. Po trzecie, środki konfiskaty mogą być stosowane nie tylko w stosunku do osób bezpośrednio podejrzanych o popełnienie przestępstwa, ale także w stosunku do wszelkich osób trzecich posiadających prawa własności bez wymaganej dobrej wiary w celu ukrycia ich bezprawnej roli w gromadzeniu przedmiotowego majątku²⁵.

ETPC przywiązuje wagę do różnych gwarancji proceduralnych dostępnych w postępowaniu konfiskacyjnym, takich jak ich kontradiktoryjny charakter²⁶, wcześniejsze ujawnienie prokuratorskich zarzutów²⁷, możliwość przedstawienia przez

²³ Wyrok ETPC z 22.01.2009 r. w sprawie Borzhonov przeciwko Rosji, nr 18274/04, § 58, z 23.01.2014 r. w sprawie East West Alliance Limited przeciwko Ukrainie, nr 19336/04, § 187.

²⁴ Zob. Dżinić, § 68.

²⁵ Wyrok ETPC z 12.05.2015 w sprawie Gogitidze i Inni przeciwko Gruzji, nr 36862/05, § 105.

²⁶ Decyzja ETPC z 10.04.2003 r. w sprawie Yildirim p-ko Włochom, nr 38602/02.

²⁷ Wyrok ETPC z 23.09.2008 r. w sprawie Grayson i Barnham przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 19955/05 i 15085/06, § 45.

stronę dokumentów i dowodów z zeznań²⁸, możliwość bycia reprezentowanym przez adwokata z wyboru²⁹, domniemanie o przestępczym charakterze majątku może zostać obalone przez stronę³⁰, sąd mający swobodę uznania w zakresie niestosowania domniemania, jeśli uzna, że zastosowanie go spowodowałoby poważne ryzyko niesprawiedliwości³¹, czy przeprowadzono indywidualną ocenę, które części mienia powinny zostać skonfiskowane w świetle faktów sprawy³² albo czy skarżącemu zapewniono rozsądną możliwość przedstawienia swoich argumentów przed sądami krajowymi³³, uwzględniając całościowy pogląd na przedmiotowe postępowanie³⁴.

Tymczasem możliwość orzeczenia przepadku pojazdu mechanicznego darowanego po popełnieniu przestępstwa rodzi nie tylko problemy natury procesowej, gdyż obdarowany takim pojazdem mechanicznym nie jest stroną postępowania i nie może wnieść apelacji ani nawet zażalenia na takie postanowienie będące integralną częścią wyroku, ale także z materialnego punktu widzenia, tak orzeczony przepadek nie stanowi dolegliwości wymierzonej w sprawcę przestępstwa, a tym samym stanowi formę konfiskaty rozszerzonej i wymaga wprowadzenia przynajmniej gwarancji, o których mowa w art. 45 § 3 k.k.

Problem konieczności i proporcjonalności instytucji tymczasowo zajęcia mienia ruchomego przez Policję oraz instytucji zabezpieczenia takiego mienia na czas postępowania oraz problem kosztu utrzymania pojazdu mechanicznego

Kolejnym problemem wiążącym się z zastosowaniem środka karnego w postaci przepadku pojazdu mechanicznego jest koszt utrzymania pojazdu zabezpieczonego

²⁸ Decyzja ETPC z 27.06.2002 r. w sprawie Butler p. Zjednoczonemu Królestwu, nr 41661/98.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Wyrok ETPC z 1.03.2007 r. w sprawie Geerings przeciwko Holandii, nr 30810/03, § 44.

³¹ Wyrok ETPC z 5.07.2001 r. w sprawie Phillips przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 41087/98, § 43.

³² Wyrok ETPC z 15.01.2015 r. w sprawie Rummi p-ko Estonii, nr 63362/09, § 108.

³³ Wyrok ETPC z 15.01.2015 r. w sprawie Veits przeciwko Estonii, nr 12951/11, § 72 i 74.

³⁴ Wyrok ETPC z 1.04.2010 r. w sprawie Denisova i Moiseyeva przeciwko Rosji, nr 16903/03, § 59.

na czas postępowania. Należy też dostrzec, że w trakcie okresu wymaganego dla wydania prawomocnego wyroku samochód objęty zabezpieczeniem, jest nieużywany i nie podlega konserwacji, przez co może ulec zniszczeniu, co, w połączeniu w upływym czasie, prowadzi do znacznego obniżenia wartości pojazdu. Poruszona kwestia jest szczególnie istotna w przypadku postępowań, w których ostatecznie przepadek pojazdu mechanicznego nie zostanie zastosowany. W takim przypadku zastosowane zabezpieczenie w sposób oczywisty spowoduje szkodę majątkową i stosownie do standardów leżących u art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC, odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa.

Zgodnie z orzecznictwem ETPC środki przepadku mogą być dopuszczalne, jeżeli są realizowane zgodnie z ogólnym interesem polegającym na zapewnieniu, aby korzystanie z danego mienia nie przyniosło korzyści osobie skazanej za przestępstwo na szkodę społeczności³⁵.

Artykuł 1 akapit drugi Protokołu Nr 1 należy interpretować w świetle ogólnej zasady określonej w pierwszym zdaniu akapitu pierwszego, która wymaga istnienia rozsądnego stosunku proporcjonalności między zastosowanymi środkami a zamierzonym celem do zrealizowania³⁶.

Poza ogólnymi obowiązkami proceduralnymi wynikającymi z art. 1 Protokołu Nr 1, pewne czynniki mają znaczenie dla określenia proporcjonalności środka konfiskaty: w szczególności jego czas trwania, chociaż nie jest to ostateczne³⁷, konieczność jego utrzymania, mając na uwadze przebieg postępowania karnego, jak również jego

³⁵ Decyzja ETPC z 2.02.2021 r. w sprawie Ulemek przeciwko Serbii, nr 41680/13, § 66

³⁶ Wyroki ETPC z 5.07.2001 r. w sprawie Phillips przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 41087/98, § 51-52; z 8.10.2019 r. w sprawie Balsamo przeciwko San Marino, nr 20319/17 i 21414/17, § 81.

³⁷ Wyroki ETPC: z 7.04.2020 r. w sprawie OOO Avrora Maloetazhnoe Stroitelstvo p-ko Rosji, nr 5738/18, § 69; z 21.12.2021 r. w sprawie Stołkowski p-ko Polsce, nr 58795/15, § 73-77; z 18.01.2022 r. w sprawie İpek Société à responsabilité limitée p-ko Turcji, nr 29214/09, § 92-94

konsekwencje dla zainteresowanej strony³⁸, zachowanie skarżącego i ingerujących władz państwowych³⁹ oraz dostępność skutecznego środka odwoławczego, w tym dostępu do sądu, za pomocą którego skarżący może zakwestionować (ciągle) zajęcie⁴⁰.

Wskazać należy, że w sprawie Stołkowski przeciwko Polsce⁴¹ Trybunał wskazał na margines uznania dopuszczalności ingerencji w mienie oskarżonego w toczącym się przeciwko niemu postępowaniu w świetle art. 1 Protokołu Nr 1 do ETPC. Zaznaczył przy tym, że każde zatrzymanie lub konfiskata rzeczy pociąga za sobą szkodę, ale szkoda faktycznie doznana nie może przekraczać tego, co nieuchronne, jeżeli ma być zgodna z art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC. Aby rozstrzygnąć, czy szkoda doznana przez oskarżonego jest nieuchronna, należy odpowiedzieć na pytanie, czy rozsądne jest długie przetrzymywanie mienia w ramach zastosowanego środka. Trybunał odnotował przy tym, że prawidłowe sprawowanie wymiaru sprawiedliwości wymaga czasu. Jednakże zaznaczył jednocześnie, że w sprawach dotyczących interesu powszechnego, w szczególności wówczas, gdy sprawa oddziałuje na prawa podstawowe człowieka takie jak prawa związane z własnością, władze publiczne muszą działać bez zbędnej zwłoki. Art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC sam w sobie nie daje uprawnienia do odszkodowania za jakąkolwiek domniemaną szkodę doznaną wskutek zabezpieczenia mienia w toku postępowania karnego. Co do zasady do państwa należy określenie warunków uprawnienia do przyznania prawa do odszkodowania w takich okolicznościach. Trybunał przesądził jednocześnie, że nieotrzymanie odszkodowania za poniesioną szkodę wywołaną zastosowaniem środka w postępowaniu karnym, sprawia, że osobiste obciążenie oskarżonego staje się nadmierne, a tym samym prowadzi do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC.

³⁸ Wyrok ETPC z 10.10.2017 r. w sprawie Lachikhina p-ko Rosji, nr 38783/07, § 59.

³⁹ Wyrok ETPC z 9.10.2008 r. w sprawie Forminster Enterprises Limited przeciwko Republice Czeskiej, nr 38238/04, § 75.

⁴⁰ Wyrok ETPC z 21.10.2010 r. w sprawie Benet Czech, spol. s r.o. przeciwko Republice Czeskiej, nr 31555/05, § 49.

⁴¹ Wyrok ETPC z dnia 21.12.2021 r., w sprawie Stołkowski przeciwko Polsce, skarga nr 58795/15, LEX nr 3275755, § 67-80.

W sprawie Sporrong i Lönnroth przeciwko Szwecji⁴² Trybunał użył pojęcia właściwej równowagi między potrzebami wynikającymi z ogólnego interesu społeczeństwa a wymaganiami związanymi z ochroną podstawowych praw jednostki. Troska o jej osiągnięcie wyraża się w całej strukturze art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC. W szczególności musi być zachowana rozsądna proporcja między zastosowanymi środkami i celem, który miał być realizowany za pomocą działań państwa, w tym prowadzących do odebrania jednostce jej mienia. W każdym przypadku zarzutu naruszenia tego artykułu Trybunał musi więc ocenić, czy w rezultacie działania władz lub ich bierności osoba występująca ze skargą nie musiała ponieść nieproporcjonalnego i nadmiernego ciężaru. W sprawie Łysak przeciwko Polsce⁴³ Trybunał wskazał, że nawet jeżeli ingerencja została przeprowadzona „na warunkach przewidzianych przez ustawę” - sugerujących brak arbitralności - oraz w interesie publicznym, (...) taka ingerencja w prawo do poszanowania mienia musi zawsze zachowywać „sprawiedliwą równowagę” pomiędzy wymogami publicznego lub powszechnego interesu społeczeństwa a wymogami ochrony podstawowych praw jednostki. W szczególności musi zostać zachowana rozsądna relacja proporcjonalności pomiędzy stosowanymi środkami a realizowanym celem. Trybunał podkreślił również, że zatrzymanie mienia ze swej istoty jest surowym i ograniczającym środkiem dla właściciela tego mienia. Może oddziaływać na prawa właściciela w takim zakresie, iż jego działalność gospodarcza, a nawet warunki życia, mogą być zagrożone. Trybunał wskazał również na konieczność uwzględniania możliwości zastosowania mniej inwazyjnych środków w stosunku do osoby, której ingerencja w mienie dotyczy (zasada subsydiarności). W sprawie Imeri przeciwko Chorwacji⁴⁴ Trybunał wskazał na

⁴² Wyrok ETPC z 23.09.1982 r. w sprawie Sporrong i Lönnroth przeciwko Szwecji, skarga nr 7151/75 i 7152/75; wyrok ETPC(WI) z 5.01.2000 r. w sprawie Beyeler przeciwko Włochom, skarga nr 33202/96.

⁴³ Wyrok ETPC z 7.10.2021 r., w sprawie Łysak przeciwko Polsce, skarga nr 1631/16, LEX nr 3231756.

⁴⁴ Wyrok ETPC z 24.06.2021 r., w sprawie Imeri przeciwko Chorwacji, skarga nr 77668/14, LEX nr 3189670.

konieczność uwzględniania proporcjonalności zatrzymanej kwoty do nałożonej lub grożącej kary, w tym porównania powagi czynu popełnionego przez skarżącego do wartości konfiskaty. Skonfiskowana kwota musi pozostawać w relacji proporcjonalności do czynu będącego przedmiotem postępowania karnego. W przeciwnym wypadku dochodzi do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC (zasada proporcjonalności). W sprawie *Pendov przeciwko Bułgarii*⁴⁵ Trybunał wskazał, że art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC nie zabrania zatrzymywania dowodów rzeczowych w toku toczącego się karnego postępowania przygotowawczego. Niemniej taki środek, który ogranicza korzystanie z własności, musi być zgodny z wymogami art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC. Musi być zatem przewidziany w ustawie oraz realizować uprawniony cel. Działania organów władzy muszą również zachowywać sprawiedliwą równowagę pomiędzy interesem powszechnym a indywidualnym prawem własności. Trybunał podkreślił, że brak możliwości zrealizowania celu w oparciu o wybrany środek ingerujący w prawo własności może przesądzić o naruszeniu art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC (zasada konieczności). W sprawie *Yaşar przeciwko Rumunii*⁴⁶ Trybunał zwrócił uwagę na konieczność zbadania tego, czy osoba, której ingerencja w mienie dotyczyła, dysponowała realnym dostępem do sądu w perspektywie możliwości zaskarżenia postanowienia o zatrzymaniu rzeczy i przedstawienia racji przemawiających za jego uchyleniem, gdyż brak takiej możliwości przesądza o naruszeniu art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC (zasada skutecznego środka zaskarżenia). W sprawie *Apostolovi przeciwko Bułgarii*⁴⁷ Trybunał przyznał, że akapit drugi art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC pozwala państwu na uregulowanie sposobu korzystania z własności dla zabezpieczenia uiszczenia kar pieniężnych, lecz wskazał przy tym, że przepisy prawne w tym względzie muszą być wystarczająco dostępne i przewidywalne. Trybunał wskazał, że zbadanie

⁴⁵ Wyrok ETPC z 26.03.2020 r., w sprawie *Pendov przeciwko Bułgarii*, skarga nr 44229/11, LEX nr 2864908.

⁴⁶ Wyrok ETPC z 26.11.2019 r., w sprawie *Yaşar przeciwko Rumunii*, skarga nr 64863/13, LEX nr 2743860.

⁴⁷ Wyrok ETPC z 7.11.2019 r., w sprawie *Apostolovi przeciwko Bułgarii*, skarga nr 32644/09, LEX nr 2736418.

tego, czy przepisy zapewniają wystarczające gwarancje przed arbitralnością lub nieproporcjonalną ingerencją, jest możliwe na podstawie zasady proporcjonalności (zasada proporcjonalności). W sprawie Bokova przeciwko Rosji⁴⁸ Trybunał wskazał, że ingerencja musi zachowywać „sprawiedliwą równowagę” pomiędzy wymogami interesu powszechnego społeczeństwa oraz nakazami ochrony podstawowych praw jednostki. Jeżeli chodzi o ocenę proporcjonalności środka stanowiącego ingerencję, należy wziąć pod uwagę tryb zastosowania tego środka w wewnętrznym porządku prawnym, tak aby zbadać, czy dawał on skarżącemu, zważywszy na powagę stosowanego środka, odpowiednią możliwość przedstawienia swego stanowiska w sprawie właściwym krajowym organom władzy, wraz z możliwością zarzucenia, w razie potrzeby, naruszenia legalności lub zaistnienia arbitralności lub braku racjonalności (zasada skutecznego środka zaskarżenia). W sprawie Lachikhina przeciwko Rosji⁴⁹ Trybunał powtórzył, że zajęcie przedmiotów dla celów postępowania karnego stanowi ingerencję w regulację korzystania z własności i przypomina, że Artykuł 1 Protokołu Nr 1 EKPC nie zakazuje zajęcia mienia dla celów dowodowych w postępowaniu karnym. Jednakże, aby spełnić wymogi tego artykułu, zajęcie musi być przewidziane przez prawo krajowe, realizować uzasadniony cel i być proporcjonalne do zamierzonego celu. W celu określenia proporcjonalności przedmiotowego środka należy wziąć pod uwagę czas jego trwania, niezależnie od stwierdzenia naruszenia prawa do procesu w danej sprawie (zasada konieczności).

Na podstawie wskazanych orzeczeń należy zrekonstruować szereg argumentów, które winny zostać wzięte przy ocenie, czy dana regulacja prowadzi czy też nie do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC:

⁴⁸ Wyrok ETPC z 16.04.2019 r. w sprawie Bokova przeciwko Rosji, skarga nr, 27879/13, LEX nr 2645319; zob. też wyrok ETPC(WI) z 16.07.2014 r., w sprawie Ališić I Inni Przeciwko Bośnia-Hercegowina, Chorwacja, Macedonia, Serbia I Słowenia, skarga nr 60642/08, LEX nr 1487006.

⁴⁹ Wyrok ETPC z 10.10.2017 r. w sprawie Lachikhina przeciwko Rosji, skarga nr 38783/07, LEX nr 2368140; wyrok z 17.05.2016 r. w sprawie Džinić przeciwko Chorwacji, skarga nr 38359/13.

- szkoda faktycznie doznana nie może przekraczać tego, co nieuchronne, jeżeli ma być to zgodne z art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC. Z tego stwierdzenia należy wyprowadzić zasadę konieczności stosowania środka. Oznacza to, że organ go stosujący musi ustalić, po pierwsze cel jego zastosowania, a tym samym zamierzony jego efekt, a także zważyć, czy wskazanych celu i efektu nie można osiągnąć w inny, mniej ingerujący w dobra prawne podmiotu, wobec którego środek ma zostać zastosowany, sposób. Ponadto postanowienie będące podstawą zastosowanego środka powinno w uzasadnieniu zawierać rzetelne odzwierciedlenie wskazanego procesu myślowego, w tym wskazanie, czy było możliwe osiągnięcie wskazanego celu oraz efektu w inny, mniej ingerujący sposób, niż ten, który jest konsekwencją zastosowania środka. Należy uzasadnić, dlaczego mienie określonego rodzaju oraz w określonej wysokości podlega zastosowaniu określonego środka oraz dlaczego środek został zastosowany wobec mienia określonego podmiotu, w tym wskazać, jakie są argumenty uzasadniające związek mienia tego podmiotu z czynem będącym przedmiotem postępowania. Motywy decyzji procesowej winno także zawierać wskazanie argumentów uzasadniających wartości zatrzymanego lub skonfiskowanego (podlegającego przepadkowi) mienia. Zasada konieczności dotyczy także rozsądnej relacji pomiędzy czynnościami koniecznymi do podjęcia w ramach prowadzonego postępowania i zmierzającymi do udowodnienia popełnienia przestępstwa, a czasem zastosowania środka;

- przetrzymywanie mienia w ramach zastosowanego środka winno być rozsądne, jeżeli ma być zgodne z art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC. Z rzeczonego stwierdzenia należy wprowadzić zasadę proporcjonalności stosowania środka. Proporcjonalność należy odnieść przede wszystkim do zakresu ograniczeń w korzystaniu z mienia nałożonych na podmiot w związku z zastosowaniem środka. Czym innym jest bowiem zakaz sprzedaży nieruchomości, a czym innym zabezpieczenie pojazdu mechanicznego. Nadto, winno się uwzględniać dalej idące konsekwencje dla podmiotu wywołane z zastosowanego środka, w tym to czy utrudnienia komunikacyjne dotyczyły życia

prywatnego czy zawodowego, czy i w jakim stopniu, w wyniku zastosowania środka, podmiot nim dotknięty był w stanie wypełniać swoje zobowiązania zawodowe czy też był w stanie prowadzić działalność gospodarczą. Zasada proporcjonalności dotyczy także rozsądnej relacji pomiędzy potrzebą podjęcia określonych czynności procesowych, ich wagą z punktu widzenia założeń prowadzonego postępowania, a czasem i zakresem (w tym konsekwencjami) zastosowania środka.

- organ stosujący dany środek powinien najpierw ustalić, a następnie dać temu wyraz w uzasadnieniu postanowienia będącego podstawą zastosowanego środka, czy było możliwe osiągnięcie wskazanego celu oraz efektu w inny sposób, za pomocą innych środków niż zastosowany, w tym jakie alternatywne sposoby były przedmiotem weryfikacji pod kątem spełnienia przesłanki subsydiarności i dlaczego nie zostały wykorzystane (zasadę subsydiarności stosowania środka).

Mając powyższe na uwadze, pozytywnie należy ocenić propozycję wykreślenia art. 295 § 1a k.p.k. Jednakże powyższych standardów ETPC nie sposób doszukać się w przepisach dotyczących tymczasowego zajęcia mienia ruchomego (art. 295 k.p.k.) oraz podstaw zabezpieczenia (art. 291 k.p.k.). Rozważyć zatem należy wpisanie wprost zasady konieczności (subsydiarności) oraz zasady proporcjonalności do art. 291 k.p.k. oraz do art. 295 k.p.k.

Problem wyłączenia orzekania przepadku pojazdu mechanicznego wobec sprawcy, który prowadził niestanowiący jego własności pojazd mechaniczny wykonując czynności zawodowe lub służbowe

Z kolei w kontekście uchwalonego art. 44b § 4 k.k. zwrócić należy uwagę, że sprawcą może być osoba prowadząca jednoosobową działalność gospodarczą i wykonująca czynności zawodowe lub służbowe polegające na prowadzeniu pojazdu na własną rzecz. Wyłączenie przepadku pojazdu mechanicznego oraz przepadku równowartości pojazdu tylko wobec osób zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę, z wyłączeniem osób prowadzących własną działalność gospodarczą, zostać musi uznane za

naruszenie art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż cecha podstawy wykonywania czynności zawodowych jest cechą różnicującą sytuację sprawców i jednocześnie irrelevantną z punktu widzenia ponoszonej przez nich odpowiedzialności karnej.

Uchwalony art. 44b k.k. nie uwzględnia oceny rzeczywistych konsekwencji skazania, w tym całokształtu dolegliwości z niego wynikających. W przypadku osób wykonujących zawód kierowcy, także w ramach działalności gospodarczej lub wykonywania umowy cywilnoprawnej, skutki skazania za omawiane przestępstwa są szczególnie dolegliwe z uwagi na każdorazowo orzekany za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji popełnione w stanie nietrzeźwości lub odurzenia środki karny w postaci wieloletniego zakazu prowadzenia pojazdów, co wyklucza możliwość dalszego wykonywania tego zawodu lub tej działalności gospodarczej przez osobę skazaną.

O ile zatem w przypadku każdej z osób niewykonyjących zawodu wymagającego uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych z faktu orzeczenia tego zakazu płyną istotne dolegliwości, jednak związane wyłącznie z ograniczeniem swobody lokomocyjnej, tak w przypadku zawodowego kierowcy, w tym wykonującego zawód w ramach umowy o pracę, prowadzonej działalności gospodarczej lub wykonywania umowy cywilnoprawnej, obejmuje to dodatkowo utratę możliwości wykonywania zawodu na podstawie każdej ze wskazanych prawnych form jego wykonywania. W tej sytuacji odstąpienie od orzekania równowartości prowadzonego pojazdów tylko wobec osób zatrudnionych na umowę o pracę, należy uznać za nieuzasadnione zróżnicowanie odpowiedzialności karnej tej kategorii sprawców w kontekście całokształtu dolegliwości, które poniesie skazany, a nie wyłącznie dolegliwości o charakterze finansowym⁵⁰. Tym samym odmienne potraktowanie sprawcy tylko z tego

⁵⁰ Zob. także krytyczne uwagi P. Daniluka, *O propozycji wprowadzenia do kodeksu karnego przepadku pojazdu...*, s. 62.

powodu, że wykonywał czynności zawodowe lub służbowe na rzecz pracodawcy, jawi się jako sprzeczne z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP⁵¹.

Mając powyższe na uwadze, pozytywnie należy ocenić również rezygnację przez projektodawcę z art. 44b § 4 k.k.

Uwagi te przekazuję na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1058) z nadzieją, że zostaną one uwzględnione w toku dalszych prac nad projektem. Zwracam się również z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości odnośnie do tych wszystkich uwag podniesionych niejako obok zmian w instytucji przepadku pojazdu mechanicznego. Mają one bowiem charakter systemowy, a ich zapisanie w projekcie zdaje się, ze względu na merytoryczne ich powiązanie z treścią przedstawionego do opinii projektu, możliwe do przeprowadzenia.

Z wyrazami szacunku

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁵¹ Tamże.